

تاریخ دریافت مقاله: ۹۰/۳/۳۰

تاریخ تصویب مقاله: ۹۰/۱۰/۱۴

بررسی رابطه هوش عاطفی و پیشرفت تحصیلی با واسطه گری رضایت از تحصیل

ساره احمدی*، دکتر راضیه شیخ الاسلامی**

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی اثر هوش عاطفی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان با واسطه گری رضایت از تحصیل بود. روش پژوهش همبستگی و جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان پایه سوم دبیرستان های شیراز بود که در سال تحصیلی ۸۸-۸۷ مشغول به تحصیل بودند. نمونه آماری شامل ۳۸۶ دانش‌آموز بود که با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند. هوش عاطفی به وسیله مقیاس هوش عاطفی (پترایدز و فارنهام، ۲۰۰۱ به نقل از مارنانی، ۱۳۸۲) و رضایت از تحصیل به وسیله مقیاس رضایت از تحصیل (احمدی، ۱۳۸۸) اندازه‌گیری شد. شاخص پیشرفت تحصیلی، معدل دانش‌آموزان بود که به نمره Z تبدیل شد. با استفاده از تحلیل مسیر مدل واسطه‌ای پژوهش مورد بررسی قرار گرفت. نتایج تحلیل رگرسیون با استفاده از مراحل بارون و کنی (۱۹۸۶) نقش واسطه‌ای رضایت از تحصیل در رابطه بین هوش عاطفی و پیشرفت تحصیلی را تایید کرد. همچنین هوش عاطفی به طور مستقیم نیز قادر به پیش بینی پیشرفت تحصیلی بود.

واژه‌های کلیدی: هوش عاطفی، رضایت از تحصیل، پیشرفت تحصیلی.

* دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی دانشگاه شیراز

** استادیار روانشناسی تربیتی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شیراز (نویسنده مسئول)

مقدمه

امروزه پژوهشگران بر ضرورت توجه به پیش بینی کننده های موفقیت تحصیلی تاکید خاصی دارند؛ آن چنان که در سه دهه اخیر، مطالعه عوامل موثر بر پیشرفت تحصیلی بیش از پیش مورد توجه متخصصان تعلیم و تربیت قرار گرفته است. (باتلر و وینه^۱، ۱۹۹۵) بنابر آنچه هلر و ویک^۲ (۲۰۰۰) عقیده دارند، پیش بینی دقیق از پیشرفت تحصیلی، تنها بر پایه ظرفیت هایی که به وسیله آزمون های هوش سنجیده می شوند، صورت نمی گیرد؛ بلکه باید اطلاعاتی در خصوص ویژگی های شخصیتی، انگیزشی، عاطفی و شناختی که نقش میانجی بین توانایی ها و پیشرفت در حیطه ای ویژه ایفا می کنند، نیز در اختیار داشت. در این راستا و با توجه به ارتباط شناخت، انگیزش و عاطفه در رفتار انسان، متغیرهای متعددی به منظور تبیین عملکرد تحصیلی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در حوزه های متفاوت درسی شکل گرفته و به آزمایش گذاشته شده اند. (ولترز، پتريچ و کاربنیک^۳، ۲۰۰۳)

به طور کلی متون علمی دو رویکرد را برای بررسی عوامل پیش بینی کننده پیشرفت تحصیلی مد نظر قرار داده اند: در رویکرد نخست تاثیر فرایندهای محیطی، از جمله محیط خانوادگی بر پیشرفت تحصیلی مطرح است، و در رویکرد دوم ساختار دانش، فرایندهای شناختی، پردازش اطلاعات، فرایندهای انگیزشی، فرایندهای یادگیری خاص نظیر خودکارآمدی و خود تنظیمی مورد توجه قرار گرفته است. (شیخ الاسلامی، ۱۳۸۴؛ باتلر و وینه، ۱۹۹۵؛ فولادچنگ و لطیفیان ۱۳۸۰) هر چند هر دو دیدگاه و فرایندهای یاد شده سبب پیشرفت های قابل ملاحظه ای در حوزه علوم تربیتی شده اند و جنبه های مختلفی از یادگیری و پیشرفت تحصیلی را نمایان ساخته اند، اما از میان پژوهش های گسترده ای که در زمینه ی عوامل تاثیرگذار بر ارتقاء پیشرفت تحصیلی انجام شده است، بررسی عوامل شناختی، نگرش غالب

^۱ -Buttler & Winn

^۲ -Heller & Vike

^۳ -Wolters, Pintrich & Karbenick

پژوهش‌ها بوده است. (پارکر^۱ و همکاران، ۲۰۰۴) هر چند هرگز نمی‌توان اهمیت بعد شناخت را منکر شد، اما علاوه بر عوامل شناختی عوامل دیگری چون ویژگی‌های عاطفی و اجتماعی با پیشرفت تحصیلی مرتبط می‌باشند. (برگر و میلیم^۲، ۱۹۹۹) چرا که از دیدگاه ساخت‌گرای^۳، برنامه‌های آموزشی باید همه‌جانبه (شناختی، عاطفی، رفتاری) باشد. اما بسیاری از نظام‌های آموزشی تنها بر جنبه شناختی تاکید داشته‌اند و پرورش دو جنبه دیگر را به بخت واگذاشته‌اند. با جدا پنداشتن عاطفه از شناخت، و این دو از رفتار، برنامه‌های آموزشی این نظام‌ها واقعیت مهمی را از فرایند آموزش حذف کرده‌اند. (راگزیانو^۴ و همکاران، ۲۰۰۳) برای پر کردن این خلا، در سالهای اخیر به بعد دیگری که اهمیت آن به کرات تایید شده است؛ یعنی بعد عاطفی زندگی دانش‌آموز، اهمیت داده شده است. توجه به بعد عاطفی، به عنوان پیش‌بینی‌کننده پیشرفت تحصیلی، حرکتی در جهت رویکرد اول به پیشرفت تحصیلی می‌باشد. از جمله متغیرهای عاطفی که به نظر می‌رسد نقش مهمی در پیشرفت تحصیلی ایفا می‌کند، رضایت از تحصیل^۵ است. هر چند رضایت از تحصیل متغیر نوظهوری نیست، اما فقدان پژوهش در این مورد سبب شده است که رضایت از تحصیل به اشتباه، نماینده و جانشین پیشرفت تحصیلی فرض شود. این در حالی است که ممکن است، پیش‌بینی‌کننده‌هایی که رضایت از تحصیل را به خوبی افزایش می‌دهند، نتوانند بر پیشرفت تحصیلی تاثیر چندانی داشته باشند. همچنین یادآوری این تفاوت حائز اهمیت است که پیشرفت تحصیلی، برنامه‌ای است با هدف ارزشیابی و تشخیص اشخاص موفق در یادگیری (فورتن^۶ و همکاران، ۲۰۰۱) در حالی که رضایت از تحصیل به رضایت دانش‌آموزان در محیط تحصیلی اشاره دارد. (حسان^۷، ۲۰۰۲) رضایت از تحصیل شامل ادراک

^۱ -Parker

^۲ -Berger & Milem

^۳ -Constructivism

^۴ -Ragzzino

^۵ -Academic satisfaction

^۶ -Fourtune

^۷ -Hassan

دانش‌آموزان از برنامه‌های آموزشی، شرایط لازم برای مطالعه و همچنین رفتار و راهنمایی معلم می‌باشد. (فلورس^۱، ۲۰۰۷) به منظور هر گونه برنامه ریزی برای ارتقاء پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان بایستی در ابتدا نسبت به ایجاد احساس رضایت و خشنودی نسبت به تحصیل اقدام نمود. این امر مستلزم آن است که با انجام پژوهش‌های گسترده، عوامل موثر بر رضایت از تحصیل را شناسایی و از این طریق زمینه موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان را فراهم آورد.

در همین راستا یکی از زمینه‌های نوین پژوهش، تاثیر شایستگی‌های اجتماعی و عاطفی بر رضایت از تحصیل و پیشرفت تحصیلی است. خاستگاه نظری این دسته پژوهش‌ها مفهوم هوش عاطفی^۲ است که به وسیله‌ی سالووی و مایر^۳ (۱۹۹۰) پیشنهاد شد. این مفهوم تفاوت‌های فردی در چگونگی استدلال در باره احساسات را نشان می‌دهد. مایر و سالووی (۱۹۹۷) هوش عاطفی را مجموعه‌ای از توانایی‌ها که افراد برای فهم چگونگی و درک عواطف خودشان به کار می‌برند، تعریف می‌کنند. به اعتقاد آن‌ها هوش عاطفی نوعی توانایی است که به درک و بیان عواطف، همسانی و هماهنگی عواطف با افکار، فهم و مستدل کردن عواطف و تنظیم عواطف خود و دیگران منجر می‌شود.

پژوهش‌های تجربی نشان می‌دهد که هوش عاطفی می‌تواند به عنوان یکی از مهمترین پیش‌بینی‌کننده‌های موفقیت، پیشرفت و رضایت در تمام سطوح مختلف زندگی باشد. (شوته^۴ و همکاران، ۱۹۹۸) اما به طور خاص در پژوهش‌هایی که برای بررسی هوش عاطفی و پیشرفت تحصیلی، انجام گرفته است، نتایج متفاوتی گزارش شده است. بعضی از پژوهش‌ها نشان از همبستگی مثبت و معنی‌دار هوش عاطفی با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دارد (بارداچ^۵،

^۱-Flores

^۲-Emotional intelligence

^۳-Salovey & Mayer

^۴-Schutte

^۵-Bardach

۲۰۰۸؛ آستین^۱ و همکاران، ۲۰۰۵؛ پترایدز^۲ و همکاران، ۲۰۰۴؛ اعتمادی و نوری، ۱۳۸۷؛ ثمری و طهماسبی، ۱۳۸۶؛ رضویان شاد، ۱۳۸۴؛ بشارت و همکاران، ۱۳۸۵؛ دهشیری، ۱۳۸۵) و برخی دیگر به عدم رابطه میان هوش عاطفی و پیشرفت تحصیلی دست یافتند. (السون^۳، ۲۰۰۸؛ واندروزی^۴ و همکاران، ۲۰۰۲؛ نیوسام^۵ و همکاران، ۲۰۰۰؛ حدادی کوهسار و همکاران، ۱۳۸۶؛ دینی، ۱۳۸۷) بنابراین به نظر می رسد در رابطه بین هوش عاطفی و پیشرفت تحصیلی، عوامل دیگری تاثیرگذار می باشند که موجب می شود نتایج پژوهش ها در خصوص ارتباط بین این دو متغیر متفاوت گردد. از جمله این عوامل می توان از رضایت از تحصیل نام برد. نتایج پژوهش ها از یک طرف حاکی از آن است که هوش عاطفی با ابعاد مختلف رضایت از تحصیل، شامل رضایت از مدرسه، رضایت از رشته تحصیلی، رضایت از رفتار معلم و نگرش مثبت به تحصیل (فلورس، ۲۰۰۷؛ روبی تایل^۶، ۲۰۰۷؛ بیکر^۷، ۱۹۹۹؛ کیم و ساکس^۸، ۲۰۰۷؛ تامپسون^۹، ۲۰۰۱؛ سز پرین^{۱۰}، ۱۹۸۹؛ پیرت^{۱۱}، ۱۹۹۲؛ خزایی، ۱۳۷۰)، و رضایت از زندگی به عنوان یک سازه کلی که در بر گیرنده ی رضایت از تحصیل می باشد (کافمن و گیلیگان^{۱۲}، ۲۰۰۰؛ به نقل از دماریس و کریستونیس^{۱۳}، ۲۰۰۸) رابطه مثبت و معناداری دارد. (اکسترمررا و فرناندز- بروکال^{۱۴}، ۲۰۰۵؛ کانن و رنزیج^{۱۵}، ۲۰۰۵؛ مهدی هزاوه و همکاران، ۱۳۸۷) همچنین تحقیقات پیشین روابط مثبت و

^۱ -Austin,

^۲ -Petrides

^۳ -Olson

^۴ -VanderZee

^۵ -Newsom

^۶ - Robi Tyler

^۷ -Beaker

^۸ -Kim & Sax

^۹ -Thompson

^{۱۰} - Czpryn

^{۱۱} -Poirot

^{۱۲} -Kofman & Gilligan

^{۱۳} -Demaris & Kritsomis

^{۱۴} -Extremere & Fernandez – Berrocal

^{۱۵} -Cannon & Ranzijn

معناداری در خصوص رابطه هوش عاطفی با ادراک رفتار معلم (روبی تایل^۱، ۲۰۰۷)، رهبری موثر (مارتین^۲، ۲۰۰۸)، انگیزش (بایسیسار^۳، ۲۰۰۸؛ کریستی^۴ و همکاران، ۲۰۰۷؛ لی^۵، ۲۰۰۵؛ مایر و سالووی، ۱۹۹۷؛ گلمن^۶، ۱۹۹۵) گزارش نموده اند.

از طرف دیگر، در پژوهش های انجام گرفته رابطه متغیرهایی چون رضایت از رفتار معلم، رضایت از محیط مدرسه، نگرش مثبت به تحصیل، رضایت از رشته تحصیلی و رضایت از تحصیل با پیشرفت تحصیلی به طور مکرر تایید شده است. (فلورس، ۲۰۰۷؛ تامپسون، ۲۰۰۱) بنابراین به نظر می رسد رضایت از تحصیل ارتباط بین هوش عاطفی و پیشرفت تحصیلی را تحت تأثیر قرار می دهد.

هدف پژوهش حاضر بررسی نقش واسطه ای رضایت از تحصیل در ارتباط بین هوش عاطفی و پیشرفت تحصیلی می باشد. بر این اساس سؤالات پژوهش عبارتند از:

۱- آیا هوش عاطفی می تواند پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را به صورت معناداری پیش بینی کند؟

۲- آیا هوش عاطفی می تواند رضایت از تحصیل دانش آموزان را به صورت معناداری پیش بینی کند؟

۳- آیا هوش عاطفی و رضایت از تحصیل می توانند به طور همزمان پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را به صورت معناداری پیش بینی کنند؟

۴- آیا رضایت از تحصیل نقش واسطه ای در رابطه بین هوش عاطفی و پیشرفت تحصیلی دارد؟

^۱ - Robitaille

^۲ - Martin

^۳ - Bissessar

^۴ - Christie

^۵ - Lee

^۶ - Golman

روش پژوهش

مشارکت کنندگان: جامعه آماری شامل کلیه دانش آموزان پایه سوم دبیرستان های شیراز بود که در سال تحصیلی ۸۸-۸۷ مشغول به تحصیل بودند. نمونه آماری شامل ۳۸۶ دانش آموز (۲۱۲ دختر و ۱۷۴ پسر) بودند که به شیوه‌ی نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند. روش انتخاب نمونه به این صورت بود که ابتدا از فهرست دبیرستان های شیراز ۸ دبیرستان (۴ دبیرستان دخترانه و ۴ دبیرستان پسرانه) به صورت تصادفی انتخاب، سپس از هر دبیرستان، دو کلاس سوم به صورت تصادفی برگزیده شدند و تمام دانش آموزان کلاس مورد مطالعه قرار گرفتند. بنابراین، ۱۶ کلاس از ۸ مدرسه، در پژوهش شرکت کردند.

ابزار اندازه‌گیری: به منظور اندازه‌گیری متغیرهای پژوهش از پرسشنامه‌ی رضایت از تحصیل (احمدی، ۱۳۸۸) و هوش عاطفی (پترایدز و فارنهام^۱، ۲۰۰۱، به نقل از مارناتی، ۱۳۸۲) استفاده گردید.

پرسشنامه رضایت از تحصیل: این پرسشنامه دارای ۳۰ گویه و ۴ خرده مقیاس رضایت از مدرسه، رضایت از رشته تحصیلی، نگرش به تحصیل و رضایت از معلمان در مدرسه می باشد. هر گویه دارای گزینه‌هایی با طیف ۵ درجه‌ای از "کاملاً مخالفم" (نمره ۱) تا "کاملاً موافقم" (نمره ۵)، می باشد. به خرده مقیاس رضایت از مدرسه ۹ گویه (به عنوان مثال: در مدرسه به شخصیت من اهمیت داده می شود)، رضایت از رشته تحصیلی ۸ گویه (به عنوان مثال: هر چه می‌گذرد به آینده رشته تحصیلی خود امیدوارتر می شوم)، نگرش به تحصیل ۷ گویه (به عنوان مثال: بهترین لحظات زندگی من زمانی است که درس می خوانم)، رضایت از معلمان در مدرسه ۶ گویه (به عنوان مثال: وقتی من به سوالی پاسخ می دهم معلم مرا برای بهتر جواب دادن راهنمایی می کند)، تعلق می‌گیرد. روش نمره گذاری در ۶ گویه (۲۸-۲۶-۱۴-۱۰-۶-۲) معکوس است. با جمع نمره های خرده مقیاس ها، نمره کل رضایت از تحصیل به دست می‌آید. در

^۱-Farenham

پژوهش حاضر برای تعیین پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده گردید که در جدول ۱ ضرایب پایایی ابعاد و کل پرسشنامه گزارش شده است.

جدول ۱: ضرایب پایایی پرسشنامه رضایت از تحصیل

ضریب پایایی آلفای کرونباخ	ابعاد رضایت از تحصیل
.۷۷	رضایت از مدرسه
.۷۷	رضایت از رشته تحصیلی
.۷۵	نگرش به تحصیل
.۷۵	رضایت از رفتار معلمان
.۷۳	کل

روایی پرسشنامه رضایت از تحصیل با استفاده از روش تحلیل عامل به روش مولفه اصلی مورد تایید قرار گرفته است. (احمدی، ۱۳۸۸)

پرسشنامه هوش عاطفی: برای سنجش هوش عاطفی از فرم کوتاه (۳۰ سؤالی) پرسشنامه هوش عاطفی پترایدز و فارنهام، ۲۰۰۱ به نقل از مارناتی، ۱۳۸۲ استفاده شده است. این پرسشنامه دارای ۴ مؤلفه‌ی درک عواطف (به عنوان مثال: معمولاً می توانم خودم را جای دیگران بگذارم و احساساتشان را تجربه کنم)، کنترل عواطف (به عنوان مثال: کنترل عواطف و احساساتم برایم مشکل است)، مهارت های اجتماعی (به عنوان مثال: بیان احساسات با کلمات برایم مشکل نیست) و خوشبینی (به عنوان مثال: در مجموع از زندگیم راضیم) می باشد، مقیاس این پرسشنامه از نوع لیکرت است که در یک طیف هفت درجه ای از "کاملاً مخالفم" (نمره ۱)، تا "کاملاً موافقم" (نمره ۷) جای می گیرد. روش نمره گذاری در نیمی از سؤالات معکوس است. با جمع نمره های خرده مقیاس ها، نمره کل هوش عاطفی به دست می آید. پایایی این پرسشنامه در پژوهش صفری (۱۳۸۶) به روش آلفای کرونباخ ۰/۸۸ گزارش شده است. در پژوهش حاضر نیز از روش آلفای کرونباخ برای بررسی پایایی استفاده شد که برای کل مقیاس مقدار ۰/۷۴ حاصل گردید.

مارنانی (۱۳۸۲) روایی این پرسشنامه را از طریق تحلیل عوامل مورد تأیید قرار داده است. در تحقیق حاضر جهت تعیین روایی پرسشنامه، همبستگی نمرات خرده مقیاس های پرسشنامه با نمره کل، مورد محاسبه قرار گرفت. نتایج به دست آمده نشانگر همبستگی رضایت بخشی بین خرده مقیاس ها با نمره کل آزمون است. ضریب همبستگی ادراک عواطف با نمره کل ۰/۶۶، کنترل عواطف ۰/۷۱، مهارت های اجتماعی ۰/۶۶، و خوشبینی ۰/۷۸ به دست آمد. همه ضرائب در سطح ۰/۰۱ معنی دار بودند.

شاخص پیشرفت تحصیلی در این پژوهش معدل دانش آموزان در ترم اول سال تحصیلی ۸۷-۸۸ می باشد که به منظور قابلیت مقایسه، به نمره استاندارد Z تبدیل گردید. روش تحلیل داده ها: به منظور بررسی مدل پژوهش حاضر از تحلیل مسیر استفاده شد. در تحلیل مسیر مجموعه ای از رگرسیون ها بر اساس مراحل بارون و کنی^۱ (۱۹۸۶) اجرا گردیدند.

یافته ها

به منظور بررسی چگونگی ارتباط متغیرهای پژوهش، ماتریس همبستگی متغیرها محاسبه گردید. با توجه به جدول شماره ۲ همبستگی مثبت و معنی داری بین متغیرهای پژوهش وجود دارد.

جدول ۲: ماتریس همبستگی متغیرهای مورد مطالعه

متغیرها	۱	۲	۳
هوش عاطفی	۱		
رضایت از تحصیل	.۳۳**	۱	
پیشرفت تحصیلی	.۱۳*	.۲۵**	۱

** $P < ۰/۰۱$

* $P < ۰/۰۵$

^۱-Baron & Kenny

برای پاسخگویی به سوالات پژوهش از تحلیل رگرسیون مطابق با مراحل بارون و کنی (۱۹۸۶) استفاده شد:

۱- برای پاسخگویی به سوال اول تحقیق مبنی بر آنکه "آیا هوش عاطفی می تواند پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را به صورت معناداری پیش بینی کند؟" هوش عاطفی به عنوان متغیر پیش‌بین و پیشرفت تحصیلی به عنوان متغیر ملاک، در نظر گرفته شد. نتایج رگرسیون در جدول ۳ گزارش شده است. همان گونه که مشاهده می شود، هوش عاطفی به صورت معناداری پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را پیش بینی نموده است. ($\beta=0/13$, $p<0/01$) همچنین هوش عاطفی ۰/۱۷ درصد از واریانس پیشرفت تحصیلی را تبیین کرده است.

جدول ۳: رگرسیون پیشرفت تحصیلی به روی هوش عاطفی

متغیر پیش بین	β	Sig.	R^2	F	Sig.
هوش عاطفی	۰/۱۳	۰/۰۱	۰/۰۱۷	۶/۱۹	۰/۰۱

۲- برای پاسخگویی به سوال دوم تحقیق مبنی بر آنکه "آیا هوش عاطفی می تواند رضایت از تحصیل دانش آموزان را به صورت معناداری پیش بینی کند؟" هوش عاطفی به عنوان متغیر پیش بین و رضایت از تحصیل به عنوان متغیر ملاک، در نظر گرفته شد. نتایج رگرسیون در جدول ۴ نشان داده شده است.

جدول ۴: رگرسیون رضایت از تحصیل روی هوش عاطفی

متغیر پیش بین	β	Sig.	R^2	F	Sig.
هوش عاطفی	۰/۳۳	۰/۰۰۱	۰/۱۱	۴۸/۰۹	۰/۰۰۱

با توجه به فوق، رضایت از تحصیل به صورت معناداری به وسیله هوش عاطفی پیش بینی می شود. ($\beta=0/33$, $P<0/001$) به عبارت دیگر، در دانش آموزانی که از هوش عاطفی بیشتری برخوردارند، رضایت از تحصیل بیشتری مشاهده می شود. علاوه بر این، هوش عاطفی ۱۱ درصد از واریانس رضایت از تحصیل دانش آموزان را تبیین نموده است.

۳- برای پاسخگویی به سوال سوم تحقیق مبنی بر آنکه "آیا هوش عاطفی و رضایت از تحصیل می توانند بطور همزمان پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را به صورت معناداری پیش بینی کنند؟" هوش عاطفی و رضایت از تحصیل به عنوان متغیرهای پیش بین و پیشرفت تحصیلی به عنوان متغیر، ملاک در نظر گرفته شد. نتایج رگرسیون در جدول ۵ نشان داده شده است.

جدول ۵: رگرسیون همزمان پیشرفت تحصیلی به روی هوش عاطفی و رضایت از تحصیل

متغیر پیش بین	β	Sig.	R^2	F	Sig.
هوش عاطفی	۰/۰۶	NS	۰/۰۶۷	۱۳/۰۲	۰/۰۰۱
رضایت از تحصیل	۰/۲۴	۰/۰۰۱			

همانگونه که از جدول ۵ مشاهده می شود، هوش عاطفی نتوانسته است به صورت معناداری پیشرفت تحصیلی را پیش بینی کند. اما رضایت از تحصیل رابطه معناداری با پیشرفت تحصیلی نشان داده است. ($\beta=0/24$, $p<0/001$) دو متغیر پیش بین ۰/۰۶۷ درصد از واریانس پیشرفت تحصیلی را تبیین کرده اند.

۴- برای پاسخگویی به سوال چهارم تحقیق مبنی بر آنکه "آیا رضایت از تحصیل نقش واسطه ای در رابطه بین هوش عاطفی و پیشرفت تحصیلی دارد؟" ضرائب استاندارد هوش عاطفی از مرحله یک به مرحله سه مقایسه شد و ملاحظه گردید که ضریب بتای هوش عاطفی از مرحله اول به مرحله سوم ۰/۰۷ کاهش یافته است. (۰/۰۶ در مقابل ۰/۱۳) یعنی ضریب استاندارد هوش عاطفی در مرحله سوم به سمت صفر گرایش پیدا کرده است. بنابر این متغیر

رضایت از تحصیل، نقش واسطه‌ای در ارتباط بین هوش عاطفی و پیشرفت تحصیلی ایفاء می‌کند.

بحث و تفسیر

در رابطه با سؤال اول تحقیق مبنی بر آنکه "آیا هوش عاطفی می‌تواند پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان را به صورت معناداری پیش‌بینی کند؟" نتایج نشان داد که هوش عاطفی دانش‌آموزان دبیرستان پیش‌بینی‌کننده مستقیم پیشرفت تحصیلی آنان می‌باشد. نتیجه مشاهده شده در مورد نقش هوش عاطفی در پیشرفت تحصیلی با پژوهش‌های بارداج (۲۰۰۸)؛ آستین و همکاران (۲۰۰۵)؛ اعتمادی و نوری (۱۳۸۷)؛ ثمری و طهماسبی (۱۳۸۶)؛ رضویان شاد (۱۳۸۴)؛ بشارت و همکاران (۱۳۸۵) و دهشیری (۱۳۸۵) همسو است. در تبیین این یافته می‌توان گفت که دانش‌آموزان با هوش عاطفی بالا، با محیط مدرسه تطبیق و به پیشرفت تحصیلی دست می‌یابند. (بارداج، ۲۰۰۸) در واقع هوش عاطفی بالاتر به افراد کمک می‌کند تا با سازماندهی افکار، حافظه و محتویات آن به گونه‌ای منسجم‌تر با مسایل تحصیلی روبرو شوند. این پدیده تأثیری مثبت در پیشرفت تحصیلی دارد (بشارت و همکاران، ۱۳۸۵) البته طبیعی است که پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان تحت تأثیر مجموعه‌ای از عوامل فردی، خانوادگی، اجتماعی و آموزشی قرار می‌گیرد که این پژوهش در صدد بررسی آنها نبوده است. بنابراین لازم است برای رسیدن به دیدگاهی جامع در مورد پیشایندهای پیشرفت تحصیلی، پژوهش‌های گسترده‌ای در خصوص عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی انجام گیرد.

همچنین در رابطه با سؤال دوم تحقیق مبنی بر آنکه "آیا هوش عاطفی می‌تواند رضایت از تحصیل دانش‌آموزان را به صورت معناداری پیش‌بینی کند؟" یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که هوش عاطفی پیش‌بینی‌کننده مثبت و معنادار رضایت از تحصیل دانش‌آموزان است. یافته‌های این قسمت از پژوهش همسو با تعداد زیادی از مطالعاتی است که با استفاده از سازه‌های مشابه، به بررسی این رابطه پرداخته‌اند. به عنوان مثال تحقیقات نشان‌دهنده رابطه

مثبت و معنادار هوش عاطفی و کیفیت زندگی (صفری، ۱۳۸۶)، هوش عاطفی و رضایت از زندگی (اکسترما و فرناندز بروکال، ۲۰۰۵؛ کانن، ۲۰۰۵؛ پالمر^۱ و همکاران، ۲۰۰۲؛ مهدی هزاوه و همکاران، ۱۳۸۷؛ جوکار، ۱۳۸۶)، و هوش عاطفی با ادراک مثبت از رفتار معلم (روبی تایل، ۲۰۰۷) است. علاوه بر این، در سطح نظری یافته مذکور از طریق تحلیل ساختار هوش عاطفی و ارتباط آن با رضایت از تحصیل، قابل تبیین است. در پرتو هوش عاطفی بالا دانش آموز توانایی ادراک، تسهیل، شناخت و تنظیم عواطف در خود و دیگران را دارد، لذا تعامل دانش آموزان با معلمان و همسالان، تعاملی مثبت و باز است و زمینه ای برای همدلی، ارتباطی صمیمانه و پیوندهای عاطفی فراهم می شود. (عارفی، ۱۳۷۸) در واقع هوش عاطفی سبب سازگاری اجتماعی، انطباق با شرایط اجتماعی (رضویان شاد، ۱۳۸۴) و سازگاری عاطفی (خانجانی و همکاران، ۱۳۸۷) می گردد، که این سازگاری و انطباق به رضایت از تحصیل در دانش آموزان منجر می شود. حتی شاید این دانش آموزان با استفاده از توانایی خوشبینی (به عنوان یکی از مولفه های هوش عاطفی) که دارند، دست به اصلاح بزنند و سعی کنند علاوه بر سازگاری، سازنده و مصلح نیز باشند؛ چرا که مطالعات نشان داده اند که در محیط های رقابتی، کسانی موفق خواهند بود که بتوانند به طور مثبت و موثر با محیط انسانی پیرامون خود ارتباط برقرار کنند. (مسعود نیا، ۱۳۸۶؛ غضنفری و قدم پور، ۱۳۸۷)

نتایج پژوهش حاضر در خصوص سوال سوم تحقیق مبنی بر آنکه "آیا هوش عاطفی و رضایت از تحصیل می توانند بطور همزمان پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را به صورت معناداری پیش بینی کنند؟" حاکی از آن است که با ورود همزمان هوش عاطفی و رضایت از تحصیل به رگرسیون، هوش عاطفی اثر معنادار خود را بر پیشرفت تحصیلی از دست می دهد. این یافته نشانگر نقش مهم تر سازه رضایت از تحصیل در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان است. در نهایت آنچه بیش از هر چیز در این پژوهش حائز اهمیت است، نحوه و نوع تأثیری است که

^۱ - Palmer

هوش عاطفی بر پیشرفت تحصیلی از طریق رضایت از تحصیل دارد. یافته های پژوهش در رابطه با سؤال چهارم تحقیق مبنی بر آنکه "آیا رضایت از تحصیل نقش واسطه ای در رابطه بین هوش عاطفی و پیشرفت تحصیلی دارد؟" نشان دهنده نقش واسطه ای این متغیر در رابطه بین هوش عاطفی و رضایت از تحصیل می باشد. بنابراین بر اساس نتایج پژوهش حاضر هوش عاطفی هم به طور مستقیم و هم از طریق رضایت از تحصیل، پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را تحت تأثیر قرار می دهد. همان گونه که پژوهش های پیشین نشان داده اند، رضایت از رشته تحصیلی (نوشادی، ۱۳۸۰)، نگرش به تحصیل (احمدی و زرگر، ۱۳۸۷)، رضایت از محیط تحصیلی و مدرسه (فلورس، ۲۰۰۷؛ بیکر، ۱۹۹۹؛ سز پرین، ۱۹۸۹؛ قانعی راد، ۱۳۸۵)، رضایت از رفتار معلم یا استاد (کیم و ساکس، ۲۰۰۷؛ تامپسون، ۲۰۰۱؛ پایرت، ۱۹۹۲؛ خزایی، ۱۳۷۰) دارای ارتباط مثبت با پیشرفت تحصیلی می باشند، این نتایج حاکی از آن است که نگرش دانش آموزان و احساس آن ها به تحصیل، محیط تحصیلی، رشته تحصیلی و رفتار معلمان در موفقیت تحصیلی آنان نقش به سزایی دارد. در حقیقت می توان گفت رضایت از تحصیل، خود خلق کننده انگیزه در دانش آموزان است و در دانش آموزان تعهد و عشق به یادگیری به وجود می آورد. (فورتن و همکاران، ۲۰۰۱) در پرتو رضایت از تحصیل، در دانش آموزان درک جدیدی از یادگیری و محیط یادگیری القا می شود که این درک جدید در نهایت منجر به تغییر در عملکرد و پیشرفت تحصیلی آنان می شود. در واقع ساختار رضایت از تحصیل به گونه ای است که بر شرایط یادگیری تأثیر می گذارد و شرایط یادگیری سبب ساز پیشرفت تحصیلی می شود.

شایان ذکر است در علوم انسانی و اجتماعی بین عوامل موثر بر رفتار، رابطه تعاملی وجود دارد. بر این اساس این انتظار می رود که پیشرفت تحصیلی نیز بر روی رضایت از تحصیل اثر بگذارد. در پژوهش حاضر یک جهت از ارتباط بین متغیرها مورد مطالعه قرار گرفته است. بنابراین می توان پیشنهاد نمود که در تحقیقات آتی به بررسی تأثیر پیشرفت تحصیلی بر رضایت از تحصیل پرداخته شود. همچنین پیشنهاد دیگر در ارتباط با مدل مورد آزمون در این پژوهش،

گسترش و آزمون دیگر متغیرهای برون زاد در قالب این مدل است. به طور مثال، بررسی تأثیر عناصر شخصیتی چون خودکارآمدی و عزت نفس، عوامل خانوادگی و مدرسه ای بر رضایت از تحصیل، ما را در شناخت بیشتر این سازه رهنمون می کند. با توجه به آنکه پژوهش حاضر بر روی دانش آموزان پایه سوم دبیرستان انجام گرفته است، قابلیت تعمیم نتایج آن محدود است.

منابع

- ۱- احمدی، ساره. (۱۳۸۸). بررسی رابطه هوش عاطفی و راهبردهای یادگیری خودتنظیمی با رضایت از تحصیل و پیشرفت تحصیلی. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز.
- ۲- احمدی، عبدالجواد و زرگر، محمد. (۱۳۸۷). بررسی نگرش دانشجویان دانشگاه بین المللی امام خمینی نسبت به رشته خود و رابطه ی آن با پیشرفت تحصیلی. مجموعه مقالات چهارمین سمینار سراسری بهداشت روانی دانشجویان. دانشگاه شیراز.
- ۳- اعتمادی، عدرا و نوری، تورج. (۱۳۸۷). بررسی رابطه مولفه های هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی در دانشجویان. مجموعه مقالات چهارمین سمینار سراسری بهداشت روانی دانشجویان. دانشگاه شیراز.
- ۴- بشارت، محمدعلی؛ شالچی، بهزاد و شمسی پور، حمید. (۱۳۸۵). بررسی رابطه هوش هیجانی با موفقیت تحصیلی دانش آموزان. مجله اندیشه های نوین تربیتی، دوره ۲، شماره ۳ و ۴، ۷۳-۸۴.
- ۵- ثمری، علی اکبر؛ طهماسبی، فهیمه. (۱۳۸۶). بررسی رابطه هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی. فصلنامه اصول بهداشت روانی، شماره ۳۵ و ۳۶، ۱۲۸-۱۲۱.
- ۶- جوکار، بهرام. (۱۳۸۶). نقش واسطه ای تاب آوری در رابطه بین هوش هیجانی و هوش عمومی با رضایت از زندگی. مجله روانشناسی معاصر، دوره ۲، شماره ۲، ۱۲-۴.
- ۷- حدادی کوهسار، علی اکبر؛ روشن، رسول و اصغر نژاد، فرید. (۱۳۸۶). بررسی مقایسه ای رابطه هوش هیجانی، سلامت روانی و پیشرفت تحصیلی در دانشجویان شاهد و غیرشاهد. مجله روانشناسی و علوم تربیتی، دوره ۱، شماره ۳۷، ۷۹-۷۳.

- ۸- خانجانی، زینب؛ اشرفیان، پروانه. زینالی، شیرین و منتزع، نگین. (۱۳۸۷). نقش هوش هیجانی و عوامل دموگرافیک در عزت نفس و سازگاری خانوادگی، اجتماعی، هیجانی دانشجویان تبریز. مجموعه مقالات چهارمین سیمینار سراسری بهداشت روانی دانشجویان. دانشگاه شیراز.
- ۹- خزایی، محمد مهدی. (۱۳۷۰). تاثیر رفتارهای معلم بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان ابتدایی. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز.
- ۱۰- دهشیری، غلامرضا. (۱۳۸۵). بررسی رابطه هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان. مجله تازه‌ها و پژوهش‌های مشاوره، شماره ۱۸، ۹۷-۱۰۶.
- ۱۱- دینی، فائزه. (۱۳۸۷). ارتباط هوش هیجانی با پیشرفت تحصیلی و سبک‌های مقابله با بحران در دانشجویان. مجموعه مقالات چهارمین سیمینار سراسری بهداشت روانی دانشجویان. دانشگاه شیراز.
- ۱۲- رضویان شاد، مرتضی. (۱۳۸۴). رابطه هوش هیجانی با سازگاری اجتماعی و پیشرفت تحصیلی. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تبریز.
- ۱۳- شیخ الاسلامی، راضیه. (۱۳۸۴). ارائه مدلی برای یادگیری خودتنظیمی زبان انگلیسی. رساله دکتری، دانشگاه شیراز.
- ۱۴- صفری، هاجر. (۱۳۸۶). تاثیر هوش عاطفی و خودتعیینی بر کیفیت زندگی و ابعاد آن در دانشجویان دانشگاه شیراز. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز.
- ۱۵- عارفی، مژگان. (۱۳۷۸). بررسی پرخاشگری ارتباطی و رابطه آن با سازگاری عاطفی- اجتماعی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهر شیراز. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز.
- ۱۶- غضنفری، فیروزه و قدم پور، عزت الله. (۱۳۸۷). بررسی رابطه راهبردهای مقابله‌ای و سلامت روانی در ساکنین شهر خرم‌آباد. فصلنامه اصول بهداشت روانی، شماره ۳۷، ۴۷-۵۴.
- ۱۷- فولادچنگ، محبوبه و لطیفیان، مرتضی. (۱۳۸۰). بررسی تاثیر علی خودگردانی والدین در خودگردانی تحصیلی دانش‌آموزان و پیشرفت تحصیلی آنان. مجله روانشناسی و علوم تربیتی، شماره ۲، ۱۳۵-۱۵۴.
- ۱۸- قانع‌راد، محمد امین. (۱۳۸۵). تعاملات دانشجویان، انگیزش و کنشگری رشته‌ای. تهران: انتشارات مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور. تهران.

- ۱۹- مارنانی، مرضیه. (۱۳۸۲). *هنجار‌گزینی فهرست ویژگی‌های هوش هیجانی پترایدز و فارنهام در بین دانشجویان و دانش‌آموزان شهر اصفهان*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه اصفهان.
- ۲۰- مسعودنیا، ابراهیم. (۱۳۸۶). *خودکارآمدی ادراک شده و راهبردهای مقابله‌ای در موقعیت‌های استرس‌زا*. مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران، شماره ۴، ۴۰۵-۴۱۵.
- ۲۱- مهدوی هزاوه، رضا؛ مهدوی هزاوه، منصور و صفرخانی، مریم. (۱۳۸۷). *بررسی تاثیر هوش هیجانی بر رضایت از زندگی دانشجویان*. مجموعه مقالات چهارمین سیمینار سراسری بهداشت روانی دانشجویان. دانشگاه شیراز.
- ۲۲- نوشادی، ناصر. (۱۳۸۰). *بررسی رابطه بین جهت‌گیری هدف با خودتنظیمی یادگیری، پیشرفت تحصیلی و رضایت از تحصیل در دانش‌آموزان دختر و پسر رشته‌های مختلف دوره پیش‌دانشگاهی شهر شیراز*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز.
- ۲۳- Austin, E. J., Saklofske, D. H., Egan, V. (۲۰۰۵). Personality, well-being, and health correlates of trait emotional intelligence. *Personality and Individual Differences*. ۳۸ (۳), ۵۴۷-۵۵۸.
- ۲۴- Bardach, R. H. (۲۰۰۸). *Leading Schools with Emotional Intelligence. A Study of the Degree of Association between Middle School Principal Emotional intelligence and School Success*. A Dissertation for Degree Doctor of Philosophy, Capella University.
- ۲۵- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (۱۹۸۶). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*. ۵۱, ۱۱۷۳-۱۱۸۲.
- ۲۶- Beaker, J. A. (۱۹۹۹). Teacher- student interaction in urban at risk classroom: differential behavior, relationship quality and student satisfaction with school. *The Elementary School Journal*. ۱۰۰, (۱), ۵۷-۷۰.
- ۲۷- Berger, J. B, & Milem, J. F. (۱۹۹۹). The role of student involvement and perception of integration in a causal Model of student persistence. *Research in Higher Education*, ۴۰, (۶), ۶۴۱-۶۶۴.

- ٢٨- Bissessar, C. S. G. (٢٠٠٨). *College students' emotional intelligence, extrinsic and intrinsic motivation as a measurement of students' transformational leadership*. A dissertation presented for the degree doctor of organizaonal management and leadership. University of Phoenix.
- ٢٩- Buttler, D., & Winne, P. (١٩٩٥). Feedback and Self- Regulated Learning: A Theoretical Synthesis. *Review of Educational Research*, ٦٥, ٢٤٥- ٢٨١.
- ٣٠- Christie, A., Jordan, P., Ashlea, T. & Lawrence, S. (٢٠٠٧). Testing the link between emotional intelligence and motivation. *Journal of Management and Organization*. ١٣, (٣), ٢١٢-٢٢٦.
- ٣١- Cannon, N & Ranzijn, R.(٢٠٠٥). Does emotional intelligence predict unique variance in life satisfaction beyond IQ and personality? *Personality and Individual Differences*, ٣٨, ١٣٥٣-١٣٦٤.
- ٣٢- Czpryn, K. A. (١٩٨٩). *Academic achievement and academic satisfaction function of person- environment fit*. A dissertation presented to the faculty of the graduate college in the University of Nebraska
- ٣٣- Demaris, M.C., Kritsomis, W.A. (٢٠٠٨). The classroom exploring its Effects on student persistence and satisfaction. *Focus on Colleges, Universities and School*. ٢, (١), ١-٩.
- ٣٤- Extremera, N., & Fernandez – Berrocal, P. (٢٠٠٥). Perceived emotional intelligence and life satisfaction: Predictive and incremental validity using the Trait Meta-Mood Scale. *Personality and Individual Differences*. ٣٩, ٩٣٧-٩٤٨.
- ٣٥- Flores, A. (٢٠٠٧). *Attribution style, self- Efficacy, And stress As predictors of academic success And Academic satisfaction in college students*. A Dissertation Submitted to the Faculty of The University of Utah for the Degree of Doctor.
- ٣٦- Fortune, A. E., McCarthy, M., & Abramson, J, S. (٢٠٠١). Student learning process in field Education: Relationship of learning Activities to Quality of field instruction, satisfaction, and performance among MSW student. *Journal of Social Work Education*. ٣٧, (١), ١١١-١٢٦.

- ۳۷- Golman, D. (۱۹۹۵). *Emotional Intelligence: The Theory in practice*. New York: Basic-Book.
- ۳۸- Hassan, M. M. (۲۰۰۲). Academic satisfaction And Approaches to learning among United Arab Emirates university students. *Social Behaviour and Personality*. ۳۰, (۵), ۴۴۳-۴۵۲.
- ۳۹- Heller, K. A., & Vike, P. (۲۰۰۰). Support for University Student: Individual and Social Factors. I.C.F.M.van lieshout and P.G heyman (Eds), *Developing Talent across the life span*. Philadphiam: Taylor and Franciscine.
- ۴۰- Kim. Y.K., Sax, L. J. (۲۰۰۷). Different patterns of student-faculty interaction in Research universities: An Analysis by student Gender, Race, SES, and first-generation status. *Research and Occational Paper Series*. ۱۰, (۷).
- ۴۱- Lee, P. C. (۲۰۰۵). *Cognition and affect in leader behavior: the effects of spirituality, psychological empowerment, and emotional intelligence on the motivation of lead*. A Dissertation Submitted Degree of Philosophy in Organizational Leadership, Regent University.
- ۴۲- Martin, C.M. (۲۰۰۸). *A Meta Analytic Investigation the relationship Between Emotional intelligence and Leadership Effectiveness*. A Dissertation for degree Doctor of education, Faculty of the Department of Educational Leadership. East Carolina University.
- ۴۳- Mayer, J. D., Salovey, P. (۱۹۹۷). What is emotional intelligence? In P. Salovey & D. Sluter (Eds.), *Emotional development and emotional intelligence: Implications for educators*, pp.۳-۲۴.
- ۴۴- Newsom, S., Day, A., & Cantano, V. (۲۰۰۰). Assessing the predictive validity of emotional intelligence. *Personality and Individual Differences*, ۲۹, ۱۰۰۵-۱۰۱۶.
- ۴۵- Olson, G. L., (۲۰۰۸). *An Investigation of Factors That Influence Academic Achievement in Christian Higher Education: Emotional intelligence, self-Esteem and Spiritual well-Being*. A dissertation of the Degree of Doctor of Philosophy, Caplla University.

- ۴۶- Palmer, B., Donaldson, C., & Stough, C., (۲۰۰۲). Emotional Intelligence and Life satisfaction. *Personality and Individual Differences*. ۳۳, ۱۰۹۱-۱۱۰۰.
- ۴۷- Parker, J.D.A., Summerfeldt, L.J, Hogan, M.J., & Majeski, S.A. (۲۰۰۴). Emotional intelligence and academic success: Examining the transition Frome high school to university. *Personality and Individual Differences*. ۳۹, ۱۶۳-۱۷۲.
- ۴۸- Petrides, K.V., Frederickson, N., & Furnham, A. (۲۰۰۴). The role of trait emotional intelligence in emotional performance and deviant behaviour at school. *Personality and Individual Differences*. ۳۹, ۲۲۷-۲۹۳.
- ۴۹- Poirot, J. L. (۱۹۹۲). *Person-Environment interaction: Effects of student-faculty congruence on Academic satisfaction And Achievement of student*. A dissertation submitted for Doctor of education, Washington State University.
- ۵۰- Ragzzino, K., Resnick H., Untne-O Brien, M. & Weissberg, R. P. (۲۰۰۳). Promoting Academic Achievement through Social and Emotional Learning (۲۰۰۹/۸/۱۵), <http://pilambda.org/>
- ۵۱- Robitaille, C. A. (۲۰۰۷). *Emotion intelligence and Teachers: An exploratory study of difference Between General and Special Education teacher*. A dissertation for degree of Doctor of Philosophy Union Institute & Universities of Cincinnatiohio..
- ۵۲- Salovey, P., & Mayer, J. D. (۱۹۹۰). Emotional intelligence. *Imagination, Cognition, and Personality*. ۹, (۳), ۱۸۵-۲۱۱.
- ۵۳- Schutte, N. S., Malouff, J. M., Hill, L. E., Haggerty, D. J., Cooper, J. T., Jolden, C. J., & Dornheim, L. (۱۹۹۸). Developement and validation of a measure of emotional intelligence. *Journal of Personality and Individual Differences*. ۲۵, ۱۶۷-۱۷۷.
- ۵۴- Thompson, M. D. (۲۰۰۱). Informal student-faculty Interaction: It's Relationship to Educational Gains in science and mathematic among community college students. *Community College Review*. ۲۹, (۱), ۳۵-۳۷.

۵۵- VanderZee, K. , Schakel, L., & Thijs, M. (۲۰۰۲). The relationship of emotional intelligence with academic intelligence and the big five. *European Journal of Personality*. ۱۶, ۱۰۳-۱۲۵

۵۶- Wolters, C. A., Pintrich, P. R. & Karbenick, S. A. (۲۰۰۳). *Assessing academic self-regulated learning*. Prepared For Indicators of Positive Development Conference: Definitions, Measures, and Prospective Validity. Sponsored by ChildTrends, National Institutes of Health

